

3. Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae

Zakladatelem Moravského diplomatáře byl roku 1836 profesor české řeči na olomoucké stavovské akademii a posléze stavovský historiograf (tohoto titulu se mu dostalo od moravských stavů za vydání 1. svazku diplomatáře) a moravský archivář **Antonín Boček** (1802-1847). Vlastnímu vydáním předcházela Bočkova rozsáhlá sběratelská činnost. Za svého působení na guberniu poznal důkladně archivy zrušených klášterů a na počátku 30. let podnikl výzkumy v některých archivech, kde sbíral materiál a objevil řadu cenných pramenů. Sám i s pomocí místních kopistů pořídil tisíce opisů a výpisů, ukládaných ve stavovské registratuře. Finančně měl být podnik zajištěn nejvyšším kancléřem hrabětem Antonínem Bedřichem Mitrovským. Boček vydal v letech 1836-1850 (poslední svazek vyšel posmrtně) 5 svazků Moravského diplomatáře. Své úsilí ale znehodnotil řadou vlastních falz. Kromě toho obrovské množství materiálu, který sebral, se nedalo důkladně zvládnout. Jeho svazky téměř postrádají kritický aparát, čtení mnohdy nejsou správná. Boček dovedl vydávání CDM v pěti svazcích do roku 1306.

Po Bočkově smrti moravští stavové váhali při výběru jeho nástupců, nakonec se práce ujal **Josef Chytil**, který se pod Bočkovým vedením vypracoval v dobrého paleografa, účastnil se jeho výzkumů a z pozůstalosti vydal 5. svazek CDM. Chytil s ředitelem Moravského zemského archivu **Petrem rytířem Chlumeckým** provedli řadu archivních výzkumů nejen na Moravě, ale i v Praze v cizině. Roku 1854 Chytil vydal pod záštitou Chlumeckého 6. svazek. Roku 1858 vychází první část VII. svazku CDM, při jehož přípravě narazil Chytil na nesrovnalosti v Bočkových svazcích. 2. část vyšla až po dvou letech, je dovedena do roku 1349.

Josef Chytil umírá roku 1861 a jeho práce se ujímá tehdejší učitel starobrněnské nižší reálky **Vincenc Brandl**. Nejprve vydal Chytil a Chlumeckým připravené dodatky k předchozím svazkům a vytvořil rejstřík k VII. svazku. V letech 1874-1897 pak připravil svazky 8-13 a CDM dovedl do roku 1407. Pracoval ovšem metodou již překonanou, bočkovsko-chytilovskou, Moravský diplomatář tak obsahuje pouhé přepisy listin, někdy nepřesné, bez paleografických a sfragistických údajů, bez diplomatického rozboru a bez komentáře. Edice neodpovídá Sichelovým a Fickerovým požadavkům. Brandl nepodnikal výzkumné cesty, nový materiál pro CDM sbíral **Beda Dudík**. Dudík sebral značné množství listin, pracoval ale velmi rychle a zběžně, řada listin tedy unikla jeho pozornosti a v CDM chybí. Brandl navíc zkolacionoval listiny jen v některých archivech, a tak ani přepisy nejsou nejspolehlivější.

Po Brandlovi († 1901) se ujímá práce **Berthold Bretholz**, absolvent Institutu für österreichische Geschichtsforschung, kde byl oblíbeným žákem Sichelův. Bretholz měl v té době značné ediční zkušenosti z práce na MGH. Odhalil v CDM celou řadu padělků. Ediční řadu dokončil: roku 1903 dovedl CDM 14. a 15. svazkem do roku 1411 a doplnil je novými objevy. Při této práci však zůstal věrným pokračovatelem brandlovského typu, nenacházíme zde onen přístup kritického editora, který prokázal při práci na MGH a později při edici Kosmovy kroniky.

Moravský diplomatář je značně nedokonalý ve vědeckém vybavení, v Bočkových svazcích nebyla ani převedena data, chybí provenienční poznámky za opisem. Další svazky jsou sice lepší, ale nedosahují výše pozdějšího Českého diplomatáře. Bočkovy svazky byly navíc zamořeny několika desítkami autorových falz. Proto je při jejich užívání nutné přihlížet

k Šebánek Jindřich: *Moderní padělky v moravském diplomatáři Bočkově do r. 1306* (ČMM 1936), a Šebánek, Jindřich – Dušková, Sáša: *Kritický komentář k moravskému diplomatáři*. (Zpracování látky z III. Svazku Bočkova Moravského kodexu), Praha 1952. Nemusíme-li užívat CDM užívat, protože existují modernější edice, raději ho neužíváme. (Ostatně CDM 1–3 již antikvovány Českým diplomatářem.) Ediční řeči prvních 6 svazků byla latina, od 7. svazku ji vystřídala němčina.

- I. 396-1199, ed. Antonín Boček, Olomouc 1836
- II. 1200-1240, ed. Antonín Boček, Olomouc 1839
- III. 1241-1267, ed. Antonín Boček, Olomouc 1841
- IV. 1268-1293, ed. Antonín Boček, Olomouc 1845
- V. 1294-1306, edd. Antonín Boček, Josef Chytil, Brno 1850
- VI. 1307-1333, edd. Petr Chlumecký, Josef Chytil, Brno 1854
- VII. 1334-1349, edd. Petr Chlumecký, Josef Chytil, Brno 1858 (s dodatky)
- VIII. 1350-1355, ed. Vincenc Brandl, Brno 1874
- IX. 1356-1366, ed. Vincenc Brandl, Brno 1875
- X. 1367-12. 11. 1375, ed. Vincenc Brandl, Brno 1878
- XI. 13. 11. 1375-1390, ed. Vincenc Brandl, Brno 1885
- XII. 1391-1399, ed. Vincenc Brandl, Brno 1890
- XIII. 1400-1407, ed. Vincenc Brandl, Brno 1897
- XIV. 1408-1411, ed. Berthold Bretholz, Brno 1903
- XV. Nachträge, ed. Berthold Bretholz, Brno 1903